

Мирјана Р. Обрадовић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за проучавање језика и књижевности

О ПРЕЗЕНТАЦИЈИ АНТРОПОНИМИЈСКЕ КАТЕГОРИЈЕ ЛИЧНО ИМЕ У УЉБЕНИЦИМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА ЗА СТРАНЦЕ²

У овом раду разматрају се лична имена у уљбеницима српског као страног језика. Корпус представљају именовани уљбеника А1 и А2 нивоа. Сагледане су парадигме личних имена у уљбеницима и проверено је да ли се у уљбенике уносе лингвокултуролошки коментари о личним именима. У анализираним уљбеницима ретко се варирају морфолошки облици личних имена (најзаступљенији падежни облик је номинатив и ниједно име није промењено по свим падежима). Лична имена нису препозната као лексика коју одликује високи културолошки потенцијал.

Понудили смо предлоге за унапређење презентације личних имена у уљбеницима српског као страног. Произвољности у вези са презентацијом антропонима у уљбеницима могу се уклонити уколико: (а) изаберемо фреквентна српска имена хришћанског порекла; (б) лично име посматрамо као културему и (в) изаберемо лична имена која су илустративна за различите граматичке вежбе.

Кључне речи: лично име, антропоним, уљбеник, српски за странце, почетни ниво, граматика, лингвокултурологија

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Аутори уљбеника за почетне нивое учења страног (српског) језика морају врло пажљиво бирати лексеме³. Приликом утврђивања лексичког и граматичког минимума српског језика нису разматрана лична имена (в. Дражић 2008: 31–32, уп. Раичевић 2006: 22–29). Јасно је да за лична имена не важи исти тип нужности навођења који препознајемо у тематским јединицама.

У систему именица лична (или властита) имена препознајемо као властите именице. Као и друге именице у српском језику, властите именице познају граматичке категорије рода, броја и падежа⁴.

1 mira.obradovic14@gmail.com

2 Овај рад написан је у оквиру пројекта *Динамика стурктуру савременој српској језика*, број 178014, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

3 Преглед мишљења погледати у Крајишник 2007: 196–198.

4 Лична имена јесу, начелно, у једини. Према природном роду разликујемо мушка и женска имена, нема средњег рода. О граматичким категоријама личних имена погледати Стевановић

Колико нам је познато, до сада нису подробније испитивана лична имена у контексту наставе српског као страног језика. У радовима који се баве граматичким категоријама именица дотакнуте су специфичне особине личних имена. У вези са категоријом рода указано је на то да рано усвајање разлике између природног и граматичког рода јесте важно за разумевање дистрибуције конгруентних атрибута уз фреквентна имена која функционишу и као мушка и као женска (в. *Ива, Вања, Саша* у Ломпар 2011: 20). Ауторке *Грамаџике српског језика за странце* наводе да се властита именица може употребити у множини у контексту: „Познајем неколико Милоша. Код Сталаћа се састају обе реке Мораве.” (Мразовић, Вукадиновић 1990: 238), док Иван Клајн примећује да именице Марко, Михаило, Данило, Ђорђе, Павле, Радоје и сл. немају множину (2006: 52). У граматицима Клајн 2006 и Мразовић, Вукадиновић 2009 у вези са деклинацијом личних имена казано је: (а) мушка имена на сугласник и на *-o/-e* мењају се по првој промени, у инструменталу имена на *-e* имају *-em* после палаталног сугласника, а *-ом* после непалаталног; (б) женска имена, као и мушка имена на *-а* типа Никола, Тома Лука, Андрија мењају се по другој деклинацији; (в) за женска и мушка имена начелно важи да имају вокатив једнак номинативу, међутим имена на *-ица* типа Зорица, Милица, Даница, Перица у вокативу имају наставак *-e* (Клајн 2006: 52–65, Мразовић, Вукадиновић 2009: 259–273).

Примећено је, такође, да „ономастички материјал даје широке могућности за културолошку презентацију у текстовима, коментари-ма испред или иза текстова, краћим теоријско-спознајним текстовима посвећеним овој проблематици, у лингвистичким, условно-комуникативним и комуникативним вежбањима” (Радовановић 2016: 405).

2. О ПРЕДМЕТУ, КОРПУСУ И ЦИЉУ ИСТРАЖИВАЊА

У овом раду сагледавају се граматички и лингвокултуролошки аспекти презентације антропонима у уџбеницима српског језика за странце. Корпус представљају лична имена и имена одмила (хипокористичка имена), скраћена имена и надимци који су заступљени у уџбеницима почетних нивоа (А1 и А2). Ексерципирана су лична имена из двају уџбеника: (а) Научимо српски 1 (*Let's learn Serbian 1*) групе аутора из Центра за српски као страни на Филозофском факултету у Новом Саду и (б) *Српски језик за странце: њошејни шецај за странце* групе аутора из Института за стране језике у Београду⁵. Разматрају се лична имена из конструисаних дијалога у оквиру наставних јединица, пропратних текстова и приложених вежбања. Фокус је на личним именима чији су

1964: 174, 177, 186, 228, 232; уп. нпр. Фекете 1971: 250, 251, 254; Станојчић, Поповић 2008: 77.

5 У даљем тексту уџбенике представљамо скраћеницама које су разрешене на крају рада у попису извора.

носиоци они којима је српски језик матерњи. Определили смо се да у корпус укључимо и адаптирана имена странаца⁶: Том (НС1), Силвија (СЗС) и Марко (СЗС).

Прегледом уџбеника утврђено је да су носиоци имена најчешће млади људи, па је комуникација неформална и могуће је да се саговорници ословљавају експресивном варијантом имена (хипокористичким именом) или скраћеним именом (в. Шћепановић, Баук 2003: 276, 279). У овом раду користимо претежно термин *лично име*. Према прихваћеној терминологији, лично име јесте: „1. лично име човека, различито од презимена, патронима, надимка, 2. незванична форма тог имена” (Шћепановић, Баук: 2003: 277).

Циљ је утврдити регистар личних имена која су заступљена у уџбеницима, те утврдити обухват граматичких категорија и лингвокултуролошких информација које долазе уз лична имена у разматраним уџбеницима.

Покушаћемо понудити моделе који би унапредили презентацију антропонима у уџбеницима српског као страног језика.

Примењене су аналитичко-синтетичка, компаративна и статистичка метода.

3. ПРЕГЛЕД ГРАЂЕ

3.1. ЛИЧНА ИМЕНА У УЏБЕНИКУ НС1

У уџбенику НС1 запазили смо четрдесет четири имена мушких особа и четрдесет шест имена женских особа. С тим у вези примењена су следећа имена:

(а) мушка имена: Алекса (2х), Александар (4х), Андреј (1х), Аца (1х), Бојан (1х), Бора (3х), Бошко (4х), Вељко (1х), Влада (2х), Владимир (2х), Војин (6х), Вук (2х), Горан (2х), Давид (1х), Дарко (1х), Дејан (1х), Драган (5х), Ђорђе (6х), Емир (1х), Зоран (1х), Иван (4х), Игор (1х), Јован (4х), Коста (7х), Лука (1х), Марко (23х), Милан (12х), Миливој (5х), Милош (9х), Небојша (1х), Павле (4х), Пеђа (1х), Пера (4х), Петар (13х), Радоје (1х), Сава (1х), Саша (2х), Симке (1х), Сениша (7х), Славко (1х), Срђан (4х), Стефан (1х), Страхиња (1х), Том (28х).

(б) женска имена: Александра (4х), Ана (21х), Вера (1х), Весна (3х), Виолета (1х), Гога (1х), Гордана (3х), Дора (2х), Драгана (3х), Дуња (1х), Жељка (3х), Зорица (1х), Ивана (1х), Исидора (6х), Јасмина (5х), Јасна (2х), Јаца (1х),

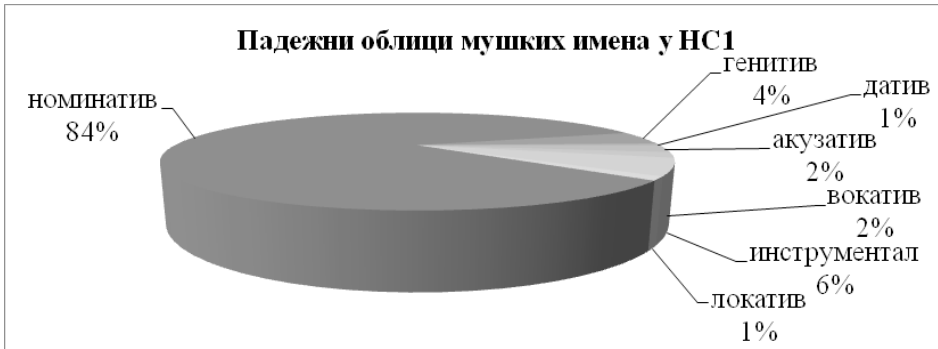
6 Ова имена су веома фреквентна у уџбеницима. У уџбенику СЗС лекције су сужејно обједињене и све време пратимо Марка и Силвију који су Италијани. У уџбенику НС1 лично име Том, осим у номинативу срећемо и у вокативу, а од овог имена образује се и један присвојни придев (*Томов стан*). Име Том посматра се као адаптирано у Маринковић 2016: 64. Марко је фреквентно име у нашем именослову (в. Лађевић и др. 2011: 199, Поломац 2011: 36). Име Силвија, лат. *Silvia* бележи Грковић 1977: 305.

Јела (2х) Јелена (26х), Јована (3х), Катарина (1х), Каћа (1х), Ксенија (3х), Љиљана (1х), Маја (26х), Марија (8х), Маријана (1х), Марина (4х), Маша (1х), Мила (1х), Милица (12х), Мина (1х), Мира (7х), Мирјана (6х), Нада (1х), Наташа (8х), Петра (1х), Сандра (1х), Сања (1х), Сашка (1х), Светлана (4х), Славица (1х), Соња (6х), Софија (2х), Тамара (5х), Тања (5х).

У систему мушких имена посебан коментар завређује експресивна варијанта личног имена Синиша дата у форми Симке. Нисмо сигурни да би изворни говорник српског језика несумњиво успоставио везу између Синише и Симкета. Било би добро да је казано нешто и о деклинацији хипокористичких имена уопште или да је бар уз наведено хипокористичко име поменуто то да се мења по другој Стевановићевој врсти. Уз женска имена Јелена и Исидора наведена су скраћена имена Јела и Дора и облици вокатива ових имена (Јелена : Јелена, Исидора : Исидора; Јела : Јело, Дора : Доро).

Имена Емир (референт имена је филмски режисер Е. Кустурица) и Војин (референт имена је глумац В. Ђетковић) посматрају се као прецедентна имена⁷ у раду Николић 2016: 437.

Мушка имена Војин и Марко познају облике номинатива, генитива, вокатива и инструментала. По три падежна облика познају имена: Милан (номинатив, датив и локатив), Драган (номинатив, акузатив и локатив), Милош (номинатив, акузатив и инструментал), Том (номинатив, акузатив и вокатив). Име Бора долази у номинативу и у акузативу, док имена Владимир и Емир срећемо само у генитиву. Име Горан срећемо само у инструменталу, а облике номинатива и инструментала познају имена Ђорђе, Пера, Петар, Саша и Синиша. Сва остала имена дата су само у номинативу. Ниједно мушко име није промењено по свим падежима.

7 Прецедентно име, рус. *прецедентное имя* – „индивидуално име, повезано или с широко извесним текстом (на пример Печорин, Теркин) или с прецедентној ситуацијом (на пример Иван Сусанин, Стаханов). Это своего рода сложный знак, при употреблении которого в коммуникации осуществляется апелляция не к собственно денотату (в другой терминологии – референту), а к набору дифференциальных признаков данного ПИ. ПИ может состоять из одного (на пример Ломоносов, Кутузов) или более элементов (на пример Павлик Морозов, Баба Яга), обозначая при этом одно понятие.” (Брилева и др. 2004: 17).

Женско име Маја познаје облике номинатива, генитива, датива, вокатива и инструментала. Четири падежна облика познаје име Јелена (номинатив, генитив, вокатив и инструментал). По три падежна облика познају имена: Жељка (номинатив, генитив и акузатив), Мира (номинатив, генитив и локатив), Наташа (номинатив, генитив и вокатив). По два падежна облика примећујемо у вези са именима: Соња (номинатив и датив), Марија (номинатив и вокатив), Светлана (номинатив и акузатив). У номинативу и вокативу долазе лична имена Тамара и Исидора и скраћена имена Дора и Јела, а у номинативу и инструменталу долазе имена: Ана, Весна, Исидора и Милица. Само облик генитива познаје име Маша, а само у акузативу долазе имена Ивана, Каћа, Мила и Маријана. Сва остала имена дата су само у номинативу. Ниједно женско име не познаје читаву парадигму.

У вежбањима задаје се навођење: (а) облика датива личних имена: Бошко и Лука; (б) облика акузатива личних имена: Александар, Влада, Владимир, Горан, Дарко, Драган, Зоран, Коста, Милан (2х), Милош, Пера, Срђан, Стефан, Страхиња; (в) облика вокатива личних имена: Драган, Ђорђе, Милош, Славко; (г) облика инструментала личног имена Ђорђе.

У погледу женских имена у вежбањима задаје се навођење: (а) облика генитива личних имена: Наташа, Мира (2х), Александра; (б) облика датива личног имена Маја (2х); (в) облика акузатива личних имена: Сандра, Ана, Светлана, Александра, Гордана, Драгана, Јасмина, Јелена, Марина, Гога, Наташа, Светлана (2х); (г) облика инструментала личног имена Маја (3х).

Занимљива вежбања су са именима Наташа и Славица, наиме треба исправити грешке у реченицама: 1. Драгана је паметнија од Наташа. 2. Маја је лепша него Славице.

3.2. ЛИЧНА ИМЕНА У УЏБЕНИКУ СЗС

У уџбенику СЗС примећено је двадесет четири мушка имена и деветнаест женских имена. С тим у вези примећена су следећа имена:

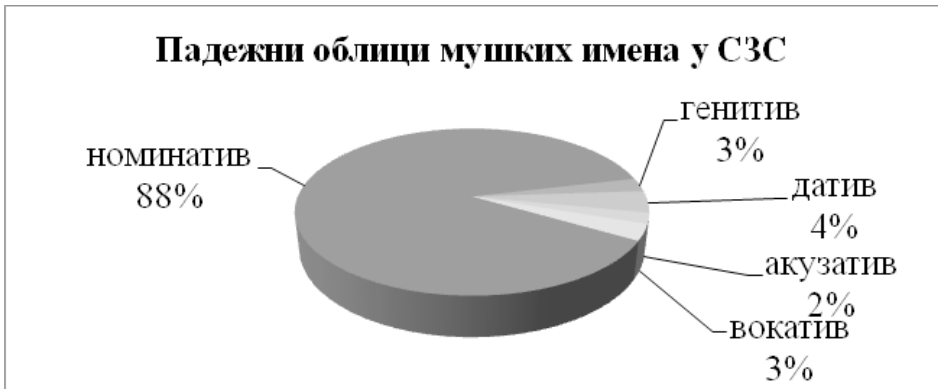
(а) мушка имена: Александар (1х), Владимир (1х), Војислав (1х), Вук (4х), Григорије (1х), Душан (1х), Ђорђе (1х), Иван (17х), Илија (1х), Јован (1х), Лазар (1х), Марко (55х), Милан (1х), Милош (68х), Михаило (1х), Невен (1х), Никола (60х), Њеџош (1х), Оињен (1х), Пејшар (2х), Сима (1х), Тихомир (1х), Ђурило (1х), Филиј (1х);

(б) женска имена: Ана (14х), Вера (2х), Весна (9х), Гордана (1х), Даница (1х), Ема (1х), Ирина (9х), Јелена (2х), Лејла (1х), Љиља (1х), Љиљана (1х), Љубица (1х), Маја (1х), Милица (71х), Нага (33х), Нина (1х), Силвија (54х), Соња (1х), Тијана (1х).

Имена Григорије, Илија, Тихомир, Филип, Ђурило, Ђорђе, Лазар, Њеџош, Јован, Владимир, Владислав и Војислав заступљена су само у увежбавању фонема⁸ српског језика. У увежбавању фонема заступљена су и женска имена: Ема, Даница, Тијана, Гордана, Лејла, Љубица, Љиљана, Љиља, Нина, Јелена.

Имена Михаило, Никола, Стефан и Вук посматрају се као прецедентна у Николић 2017: 439. У разматраном уџбенику дају се коментари о животу и раду носилаца ових имена. О самим именима нема коментара.

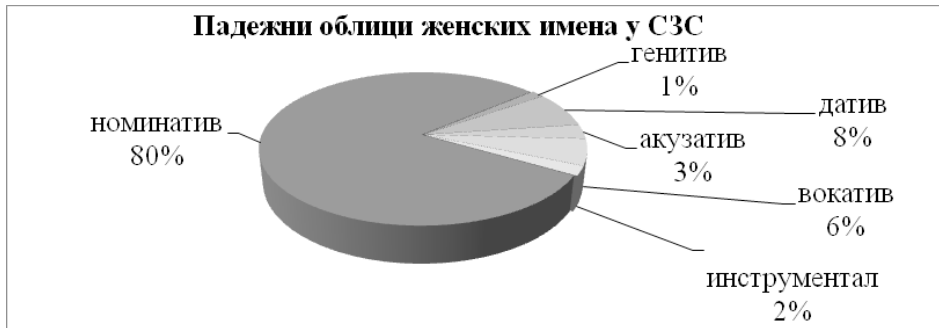
Лично име Марко познаје облике пет падежа, наиме од овог имена изостају облици инструментала и локатива. Лично име Иван заступљено је у номинативу, генитиву и акузативу. Никола се јавља у номинативу, генитиву, дативу и вокативу. У вези с именом Вук запажамо облике номинатива и датива, а у вези с именом Душан номинатива и акузатива. Остала мушка имена приметили смо само у номинативу. Дакле, у СЗС не примећујемо целу парадигму ниједног мушког имена.

У систему женских имена највећи број падежних облика познаје лично име Силвија. Наиме, име Силвија запажамо у облицима номинатива, генитива, датива, акузатива, вокатива и инструментала. За њим

8 У уџбенику НС1 изостаје увежбавање фонема помоћу антропонима. Наше двоазбучје илустровано је навођењем по једне властите именице (дају се топоними) и заједничке именице уз сваку графему најпре абецеде, а потом и азбуке. Властита имена Љубић, Нева и Златица посматрали смо као топониме (будући да су за све остале графеме одабрани топоними), премда ова имена (наведеним редом) бележи Грковић 1977: 123, 285, 255.

долази име Милица које познаје облике номинатива, датива, акузатива, вокатива и инструментала. Ана се јавља у номинативу, дативу, вокативу и инструменталу, а Нада у номинативу, дативу и акузативу. Најзад, име Ирина примећујемо у номинативу и у генитиву. Остала женска имена дата су само у номинативу. Дакле, у систему женских имена није примећена цела парадигма ниједног имена.

У вежбама у вези са падежима заступљена су имена Марко (2x), Милош (2x), Никола (4x). Циљни падежи за име Марко су датив и локатив, за име Милош датив и инструментал, а за име Никола датив (2x), генитив и инструментал. Од женских имена у вежбањима примећујемо само два имена: Милица и Нада. Циљни падеж од имена Милица је датив, док је име Нада заступљено у два вежбама и циљни падежни ликови су датив и инструментал.

3.3. УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ АНТРОПОНИМА У НС1 И СЗС

Приликом разматрања уџбеника НС1 и СЗС нисмо уочили прецизне критеријуме на основу којих се одабирају лична имена.

У оба уџбеника најзаступљенија су српска имена хришћанског порекла. Сва имена, осим имена Том, заступљена су у Грковић 1977.

Примећено је да се у оба уџбеника јављају следећа мушка имена: Александар, Владимир, Вук, Ђорђе, Иван, Јован, Марко, Милан, Милош и Петар. У систему женских имена у оба уџбеника запажају се следећа: Ана, Вера, Весна, Гордана, Јелена, Љиљана, Маја, Милица, Соња.

Заједничка одлика уџбеника НС1 и СЗС јесте да се ретко варирају морфолошки облици личних имена. То значи да лична имена претежно остају у пасивном фонду.

У уџбенику НС1 антропоними нису заступљени у увежбавању фонема. У уџбенику СЗС за увежбавање фонема употребљена су, између осталих, нефреквентна имена типа Тихомир, Григорије, Ђирило, Лејла и друга.

Очекивано, у разматраним уџбеницима редослед увођења падежа одступа од традиционалног редоследа у српским граматикама (в. Војновић 2007: 283). Заједничка карактеристика оба уџбеника јесте да

се приликом увођења падежа редовно наводе облици сва три рода. У погледу категорије броја запажа се поступност: неки падежи уводе се најпре у једнини, а потом у множини, а неки се одмах наводе у оба броја. С тим у вези могло се очекивати да ће се лична имена чешће јављати приликом увођења падежа који се најпре наводе у једнини. У СЗС лична имена Милица и Милош заступљена су приликом увођења датива. У вежбањима дају се и облици датива личних имена Нада, Никола, Марко и Силвија. Након увођења акузатива у лекцији се јављају облици акузатива личних имена Душан и Вера. То је донекле неочекивано будући да се и датив и акузатив у СЗС уводе истовремено у оба броја. Приликом увођења инструментала друштва у НС1 указује се на облике предлога *с*: 1. *Марко иде на посао са Аном.* 2. *Павле се шета са Синишом.* 3. *Идем с Марком.* 4. *Идем са Сашом.* Приликом увођења вокатива у НС1 дати су примери вокатива личних имена и презимена. Доста пажње поклања се принципу учтивости, па примере вокатива личних имена срећемо у следећим контекстима: 1. *Реци ми, Војине, како сте почели?* 2. *Нашаша, молим Вас, отвориће врата.*

У оба уџбеника најфреквентнији падеж личних имена је номинатив. У уџбенику НС1 84% мушких и 85% женских имена дато је у номинативу. Уџбеник СЗС познаје 88% мушких и 80% женских имена у номинативу. Ниједан уџбеник не даје целу парадигму ниједног имена.

Ниједан уџбеник не поклања експлицитно пажњу личним именима као лексемама које одликује високи лингвокултуролошки потенцијал.

4. ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ЛИЧНИХ ИМЕНА У УЏБЕНИЦИМА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ

После спроведене анализе уџбеничких именослова можемо препоручити да се у будуће уџбенике уноси мање личних имена. С обзиром на то да је наш језик флективан и да лична имена представљају културолошки кодирану лексику, није препоручљиво да се странцима лична имена презентују стихијски. Свако име које се уноси у уџбеник треба погледати са граматичког и културолошког аспекта.

У науци се говори о еластичној стабилности именослова (в. Лађевић и др. 2011: 191). Према томе, не може се пред ауторе уџбеника поставити задатак да уџбенички именослови буду подударни тренутном или било којем српском именослову. Стога, именослов који предлажемо треба да буде: (а) добра основа за савлађивање граматичких категорија (пре свега фреквентних) личних имена у српском језику и (б) полазиште за постепени развој културолошке компетенције.

Приликом полагања писменог дела испита на А1 нивоу кандидат треба да буде упознат са семантиком и употребом глагола *звати се*. Очекује се познавање граматичких категорија именица (род, број и падеж), док се у вези са врстама именица пажња поклања заједничким

и властитим именицама. Такође, проверава се познавање употребе великог слова у писању властитих имена. Присвојни придеви⁹ од личних имена испитују се приликом полагања писменог испита на А2 нивоу (Крајишник, Маринковић 2009: 9, 29).

У наставној пракси примећено је да странци нису довољно упознати са јединицама нашег ономастичког система и уочени су проблеми у усвајању граматичких категорија личних имена:

„Често се срећемо са непознавањем елементарних антропонима и топонима српског језика код оних студената који имају завидан ниво граматичке компетенције, који одговара нивоу прага знања или неком вишем. Студенти тих нивоа често са неповерењем гледају на мушка и женска имена истог корена и не сналазе се у разликовању парадигми тих имена.” (Маринковић 2016: 184).

С тим у вези чини се да је на А1 и А2 нивоима учења српског језика нужно поклонити више пажње презентацији граматичких и културолошких аспеката личних имена.

4.1. ГРАМАТИКА ЛИЧНИХ ИМЕНА

Поштујући начело поступности, требало би ученику најпре представити топониме и антропониме као властите именице које пишемо великим почетним словом, указати на различите денотате и потом разматрати граматичке карактеристике антропонима и топонима. У вези са антропонимима треба истаћи то да су увек у једнини, да према природном роду постоје женска и мушка имена и да се мењају по падежима.

Наша препорука јесте да се лична имена унесу у индексе речи на крају уџбеника. Према нашем мишљењу постојање таквих прегледа личних имена омогућава полазницима курса да се упознају са истим или варирајућим паралелама у двама језицима. Међутим, само уочавање фонетских варијаната личних имена у различитим језицима није довољно. Потребно је посветити пажњу развијању граматичке компетенције. С тим у вези, било би добро понудити граматичке категорије личних имена у оквиру малих речника нових речи који долазе из сваке лекције у уџбенику. У вези са граматичким категоријама треба навести: наставак генитива, информација о роду (тј. име треба одредити као мушко или женско) и према потреби указати на фонетски и морфолошки занимљиве облике (нпр. Петар, Петра; Вук, -а, вок. Вуче и слично).

На А1 и А2 нивоима није пожељно наводити неадаптирана страна лична имена. Сматрамо да треба допустити странцима да се упознају са основама деκлинације личних имена у српском језику, а као полазиште за наградњу могу им послужити управо имена која имају варијанте у другим индоевропским језицима.

9 За другу прилику остављамо разматрање присвојних придева образованих од личних имена.

4.2. ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ У КОНТЕКСТУ ЛИЧНИХ ИМЕНА

Како је запазила Р. Драгићевић „у учењу страних језика све се више инсистира на лингвокултуролошком приступу, на неприметном, али осмишљеном провлачењу оваквих садржаја кроз наставу” (Драгићевић 2011: 91). У вези са језичким јединицама са израженом културном компонентом К. Кончаревић наводи да „највећу дозу лингвокултуролошке информације носе тзв. комуникативне јединице језика – лексика, у првом реду безеквивалентна, затим фразеологија, афористика, паремиологија, ономастика.” (Кончаревић 1996: 213).

Уколико сагледамо ономастичке јединице у целини, чини се да лична имена људи представљају најпогоднију грађу за неприметно увођење културолошких садржаја на почетним нивоима учења српског као страног језика. Свакако треба бити обазрив и умерено презентовати лична имена као материјал за акултурацију у наставном процесу.

У погледу порекла личних имена, наша препорука јесте да се у уџбеник уносе српска имена хришћанског порекла. Имена која су се у различитим језицима усталила после примања хришћанства, посматрају се као интернационална (нпр. Никола, Марко, Павле, Петар и др.). Интернационална имена погодна су за нпр. вежбе транслитерације, а с друге стране отварају се за диференцирање културолошких информација. Лично име Стефан може се представити на изразито занимљив начин будући да се кроз овај антропоним преламају важни културни утицаји у формирању српског именослова. Наиме, Стефан јесте интернационално име, али у династији Немањића то је титуларно име.

Препорука је да лична имена Вук и Страхиња буду заступљена у уџбеницима српског као страног језика. Како је примећено у истраживању крагујевачког именослова у првој деценији XXI века, Вук и Страхиња представљају ретке примере опстанка профилактичких имена међу високофреквентним мушким именима у савременом добу (Поломац 2011: 39). Претпостављамо да би се полазници почетних нивоа кроз име Вук могли обавестити о етнокултурној¹⁰ семантици имена у нашем језику. Потпору за навођење имена Страхиња потражићемо у мотивној речи *страх*. Дакле, у погледу семантике имена, може се успоставити веза са апстрактном именицом *страх* која је уведена у лексички и граматички минимум српског као страног (в. Дражић 2008: 173).

Услед утицаја који на женска имена има мода, једино можемо препоручити да се у уџбенике уносе интернационална имена и то она

10 Р. Драгићевић (2011: 86) предлаже да се прецедентна имена наше културе типа Марко Краљевић, Хајдук Станко, Милош Обилић и Мајка Југовића представљају полазницима виших нивоа. С тим у вези, ауторка наводи да се кроз прецедентно име Марко Краљевић странци могу упознати са појмовима храбрости, одважности и сл. У овом раду ми подвлачимо разлику између имена Вук (за говорнике српског језика ово је профилактичко или заштитничко име, дакле културни код тиче се самог колективног чина именовања, те и Вук Стефановић Карацић носи ово име као заштитничко) и прецедентног имена Марко Краљевић (за говорнике српског језика Марко Краљевић је прототип храброг човека).

која одликује „стабилна популарност” у нашем именованом (уп. Лађевић и др. 2011: 194–195). Лично име Милица, премда није интернационално, требало би да буде део уџбеника. Коментарисање женског имена Милица у лингвокултуролошком контексту подржано је популарношћу овог словенског имена у добу када глобализација умногоме утиче на именованом (в. Поломац 2011: 38). У лингвокултуролошком контексту занимљиво је име Даница – „општесловенски назив за јутарњу звезду узет за лично име (може бити да је Даница била астрална богиња словенског пантеона)” (Грковић 1977: 241).

Можемо странце обавестити о везаним именима¹¹ браће и сестара. Није реткост да се деци у једној породици дају слична имена, нпр. Александар и Александра, Зоран и Зорица и слично. Уколико бисмо на тај начин обележили чланове једне породице коју представљамо у уџбенику верујемо да би странцима било лакше да усвоје парадигме наших женских и мушка имена истих основа.

На почетном нивоу пажња се мора поклонити диференцирању личних имена од презимена. Нека наша имена (нпр. Милош и Новак) препознајемо у систему презимена у неким словенским именованомима и с тим у вези треба нагласити разлику (уп. Маринковић 2016: 51). С обзиром на то да се велики број наших презимена завршава на -ић, не треба посебно истицати да није добро наводити лична имена типа Вучић, Милић и сл.

5. ЗАКЉУЧАК

У овом раду сагледали смо моделе презентације антропонимијске категорије лично име у уџбеницима намењеним полазницима А1 и А2 нивоа курса српског као страног језика. У вези са граматичком презентацијом у фокусу био нам је избор личног имена и варирање морфолошких облика личних имена у лекцијама, пропратним текстовима и у вежбањима. Запазили смо и улогу личних имена у усвајању фонема српског језика.

Осврнули смо се на лично име као чињеницу културе (нпр. Вук, Стефан, Милица и др.) и запазили смо изостанак лингвокултуролошких коментара у вези са представљеним именима у уџбеницима.

Понудили смо неке предлоге који се тичу припреме будућих уџбеника. Произвољности у вези са избором и презентацијом антропонима у уџбеницима могу се уклонити уколико: (а) изаберемо фреквентна имена (која су уједно и интернационална); (б) лично име посматрамо

11 Термин *везана имена* подразумева: „два или неколико имена у једној породици повезана међусобно по неком принципу: сазвучна, имена са једнаком осномом, имена дата према именима светитеља који се заједно славе и сл.” (Шћепановић, Баук 2003: 278). Милица Лађевић (1987: 1–169) запазила је да се близанцима често дају имена које везује неки антропонимијски сегмент који може бити фонетско-фонолошког нивоа (нпр. Сања и Тања), морфолошко-деривационог типа (нпр. Зоран и Зорица) или имена може повезивати семантички елемент (нпр. Зорана и Даница).

као културему и (в) изаберемо лична имена која су илустративна за различите граматичке вежбе. Посебно издвајамо предлог да уџбеници садрже мање личних имена него што нуде уџбеници НС1 и СЗС. На тај начин предложени индекс и мали речници нових речи не би представљали нарочито оптерећење за сам обим уџбеника.

Препоручује се анализирање антропонима на плану свих доступних уџбеника српског као страног језика. Потребно је утврдити регистар личних имена која се у њима јављају и оправданост навођења сваког имена у контексту учења српског као страног језика. Такође, било би добро саслушати досадашња искуства наставника српског као страног језика. Све то треба да подстакне ауторе будућих уџбеника српског као страног језика да унапреде моделе по којима упознају странце са ономастичком базом нашега језика и специфичним граматичким особинама антропонима у нашем лексичком систему.

Извори

НС1: И. Бјелаковић и Ј. Војновић, *Научимо српски 1 (Let's learn Serbian 1)*, Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику.

СЗС: М. Селимовић Момчиловић и Љ. Живанић, *Српски језик за странце: почетни шесцај за странце*, Београд: Институт за стране језике.

Литература

Брилева и др. 2004: И. С. Брилева и др., *Русское культурное просиранство: Лингвокультурологический словарь. Вып. 1*, Москва: Гнозис.

Војновић 2007: Ј. Војновић, Усвајање падежног система у настави српског језика (почетни ниво), у: Јулијана Вучо (прир.), *Савремене тенденције у настави језика и књижевности*, Београд: Филолошки факултет, 281–289.

Грковић 1977: М. Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд: Београдски издавачко-графички завод.

Драгићевић 2011: Р. Драгићевић, Лингвокултуролошки приступ у настави српског језика као страног, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси II*, Београд: Филолошки факултет: Центар за српски као страни језик, 81–93.

Дражић 2008: Ј. Дражић, *Минималне лексичке и грамаиичке структуре у српском као страном језику*, Нови Сад: Филозофски факултет.

Клајн 2006: И. Клајн, *Грамаиика српског језика за странце*, Београд: Завод за уџбенике.

Кончаревић 1996: К. Кончаревић, *Настава страног језика на филолошким студијама, теорија и пракса*, Београд: Филолошки факултет.

Крајишник 2007: В. Крајишник, „Потребна” лексика у рјечнику прага знања српског као страног језика, у: М. Дешић (ур.), *Српски као страни језик у теорији*

и *џракси*: зборник радова, Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 195–200.

Крајишник, Маринковић 2009: В. Крајишник, Н. Маринковић, *Тештови за џолајање српског као страног језика*, Београд: Филолошки факултет.

Лађевић 1987: М. Лађевић, *Творбени модели имена близанаца у Војводини*, Нови Сад: Филозофски факултет, Институт за јужнословенске језике.

Лађевић и др. 2011: М. Лађевић и др., Динамика најпопуларнијих личних имена у Новом Саду током педесет година, у: В. Ружић, С. Павловић (ур.), *Лексикологија, ономастика, синтакса*, Нови Сад: Филозофски факултет, 191–200.

Ломпар 2011: В. Ломпар, Род именица и тип дефлекције у настави српског језика као страног, у: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и џракси II*, Београд: Филолошки факултет: Центар за српски као страни језик, 19–27.

Маринковић 2016: Н. Маринковић, *Грамаџички минимум српског као страног језика*, (необјављена докторска дисертација), Београд: Филолошки факултет.

Мразовић, Вукадиновић ²2009: Р. Mrazović, Z. Vukadinović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Николић 2016: Б. Николић, Лингвокултуролошки лексички слој у уџбеницима српског језика за странце, *Славистика*, XX, Београд: Славистичко друштво Србије, 433–444.

Поломац 2011: В. Поломац, Неколико напомена о систему личних имена у Крагујевцу у првој деценији XXI века, *Ономастолошки џрилози*, XXI, 35–42.

Радовановић 2016: Ј. Радовановић, Ономастика у настави руског језика – теоријски аспекти и уџбеничка реализација, *Славистика*, XX, Београд: Славистичко друштво Србије, 400–406.

Раичевић 2006: В. Раичевић, *Лексика и семантизација: џемајска условљеност лексике и џена семантизација у настави руског језика*, Београд: Филолошки факултет.

Станојчић, Поповић ¹¹2008: Љ. Станојчић, Љ. Поповић, *Грамаџика српског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Стевановић 1964: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (џрамаџички системи и књижевнојезичка норма) 1. Увод. Фонетика. Морфологија*, Београд: Научно дело.

Фекете 1971: Е. Фекете, Нешто о дефлекцији властитих именица страног порекла у нашем језику, *Наш језик*, 18, Београд: Институт за српскохрватски језик, 250–262.

Шћепановић, Баук 2003: М. Шћепановић и Снежана Баук, Терминологија српске антропонимије, *Научни састанац слависта у Вукове дане*, 32/3, Београд: Међународни славистички центар, 269–287.

Mirjana R. Obradović / ON PRESENTING THE ANTRONOMYMIC CATEGORY PERSONAL NAME IN SERBIAN LANGUAGE TEXTBOOKS FOR FOREIGN LEARNERS

Summary / The paper considers personal names in the textbooks for learning Serbian as a foreign language. The corpus consists of the names from A1 and A2 level textbooks. The paradigms of personal names in the textbooks are considered, and it is checked whether linguistic and cultural comments on personal names are given in the textbooks. Analytical-synthetic, descriptive, and statistical methods are applied in the study. The result confirms the hypothesis that there are no precise criteria for using personal names in Serbian language textbooks for foreign learners. In both

textbooks analyzed, morphological forms of personal names rarely vary (the most commonly used case form is nominative, and none of the names is changed in all cases). Personal names are not viewed as a lexicon characterized by high cultural potential. Suggestions are proposed for improving the presentation of personal names in Serbian language textbooks for foreign learners. The arbitrariness associated with the selection and presentation of anthroponyms in textbooks can be eliminated if: (a) we choose common Serbian names of Christian origin; (b) we consider the personal name as a culture-bound item and (c) we choose personal names that are illustrative for different grammatical exercises. It is interesting to view personal names as a material for the development of grammatical and cultural competences. Namely, at the beginner level, it is essential to completely master the grammatical categories of common personal names in Serbian. Furthermore, personal names are a good starting point for the cultural framework of beginner level teaching.

Keywords: personal name, anthroponym, textbook, Serbian for foreign learners, beginner level, grammar, linguistic culturology

Примљен: 12. септембра 2018.

Прихваћен за штампу октобра 2018.